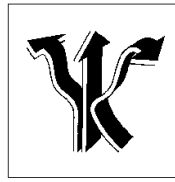

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

дисципліни

**«СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ»
(для бакалаврів)**

Київ

ДП «Видавничий дім «Персонал»

2017

Підготовлено доцентом кафедри публічного адміністрування *В. В. Утвенком*

Затверджено на засіданні кафедри соціології та соціальної роботи
(протокол № 9 від 24.04.17)

Схвалено Вченою радою Українсько-Азербайджанського інституту
соціальних наук і самоврядування Г. А. Алієва (протокол № 9 від 27.04.17)

Утвенко В. В. Навчальна програма дисципліни «Система соціальної роботи в Україні» (для бакалаврів). – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. – 19 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни «Система соціальної роботи в Україні», теми рефератів, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2017

© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2017

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Соціально-економічні та політичні процеси, які відбуваються в Україні, зумовили нові підходи до управлінської діяльності у соціальній сфері, яка є однією з найважливіших ознак розвитку громадянського суспільства, ринкових відносин. Проголосивши курс на побудову соціально-орієнтованої ринкової економіки, Україна взяла на себе зобов'язання дотримуватися основних державних соціальних стандартів та соціальних гарантій, забезпечувати прожитковий мінімум населення, який би відповідав мінімальним потребам людини. Для України особливо актуальним є знання сучасних тенденцій розвитку соціальної сфери, пізнання сутності законів та закономірностей її організації, включення соціального ресурсу у здійснювані перетворення, розуміння актуальності регулювання взаємовідносин і взаємодії класів та соціальних прошарків у трансформаційному суспільстві. «Система соціальної роботи в Україні» є однією з дисциплін, що належить до тих, які створюють основну базу знань, необхідну для ефективної підготовки фахівців із соціальної роботи.

Мета викладання навчальної дисципліни «Система соціальної роботи в Україні» – надати слухачам теоретичні знання з теоретичних засад організації та функціонування системи соціальної роботи в Україні, сформувані практичні навички вирішення актуальних проблем соціального забезпечення населення, а також соціальної політики держави та органів місцевого самоврядування.

Предмет вивчення навчальної дисципліни – теоретико-методологічні засади сутності, природи та особливостей соціального забезпечення та соціальної підтримки населення України.

Основні завдання дисципліни «Система соціальної роботи в Україні»:

- розглянути теоретичні та методологічні засади організації соціальної роботи в Україні;
- проаналізувати основні зарубіжні моделі та досвід організації системи соціальної роботи;
- створити наукові уявлення про головні тенденції розвитку системи соціальної роботи;
- дослідити місце і роль системи соціальної роботи у сучасному суспільстві, що трансформується.

Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні

знати:

- теоретичні основи процесу соціального забезпечення;
- сутність та особливості організації системи соціальної роботи в Україні;
- еволюцію розвитку соціальної сфери;
- історію розвитку соціального забезпечення (соціального захисту) населення в Україні та світі;
- об'єкт, суб'єкт, методи та функції соціального менеджменту;
- організаційні відносини в системі соціального менеджменту;
- вимірювання і контроль результатів соціальної роботи;
- зарубіжний досвід управлінських процесів у соціальній сфері;
- організаційні засади діяльності соціальних служб;
- методи та форми профілактично-корекційної, лікувально-оздоровчої та реабілітаційної роботи із різними категоріями населення в умовах спеціалізованих служб;

уміти:

- використовувати набуті теоретичні знання у практичній роботі в установах вітчизняної системи соціальної роботи;
- розуміти проблеми різних груп клієнтів, які зумовили їх звернутися до установ системи соціальної роботи в Україні;
- інтегрувати зарубіжний досвід організації та функціонування системи соціальної роботи щодо різних груп клієнтів, споживачів соціальних послуг та оцінювати ефективність його впровадження.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

ДИСЦИПЛІНИ

«СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ»

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Теоретичні основи організації системи соціальної роботи в Україні
1	Соціальні служби як організаційна форма соціальної роботи
2	Особливості кадрового менеджменту соціальних служб

	Змістовий модуль II. Організаційні аспекти соціальних служб
3	Соціальні служби підтримки сім'ї
4	Спеціалізовані служби соціального супроводу неповнолітніх та молоді, які перебувають у місцях позбавлення волі та повернулися з них
5	Організація діяльності державної служби зайнятості
6	Соціальні служби по роботі з молодіжним середовищем
7	Спеціалізовані служби соціально-психологічної реабілітації людей з функціональними обмеженнями
8	Кризові центри соціально-психологічної допомоги певним категоріям населення
Разом годин: 120	

ЗМІСТ
дисципліни
«СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ»

Змістовий модуль I. Теоретичні основи організації системи соціальної роботи в Україні

Тема 1. Соціальні служби як організаційна форма соціальної роботи

Сутність поняття «система соціальної роботи». Багатофункціональність діяльності системи соціальної роботи. Структура соціальних служб. Мережа соціальних послуг спеціалізованих соціальних формувань за місцем навчання, проживання, праці дітей, молоді, їх сімей. Напрями діяльності та основні характеристики соціальних служб: цільове призначення, сфери існування, специфіка контингенту клієнтів соціальних служб.

Література [3; 7; 9; 11; 15; 26; 33; 42; 50; 63; 75]

Тема 2. Особливості кадрового менеджменту соціальних служб

Теоретичні витоки соціальної роботи. Сучасні підходи до розуміння управління соціальною роботою. Менеджмент соціальної роботи: сутнісні характеристики та функції. Практична ідеологія соціальної роботи. Мотивація та оцінювання персоналу соціальних служб. Процес мотивації та його складові. Управління мотивацією персоналу, зайнятого у соціальних службах. Західний досвід мотивації та можливості його застосування в

управлінні соціальної роботи. Стадії втручання та підходи до особистості клієнта.

Література [3; 7; 9; 11; 15; 25; 32; 42; 50; 62; 74]

Змістовий модуль II. Організаційні аспекти соціальних служб

Тема 3. Соціальні служби підтримки сім'ї

Організаційні принципи роботи соціальної служби підтримки сімей. Функції соціальної служби підтримки сімей. Робота соціальних служб із сім'ями. Методи роботи соціальних служб. Досвід роботи соціальних служб «Центр соціальної підтримки та супроводу сімей», «Центр підтримки соціального супроводу прийомних сімей», «Цілодобовий телефон Довіри» (соціального інформування та оперативної допомоги), «Пошта Довіри», «Центр психологічної допомоги сім'ї» (з консультативними пунктами при жіночих консультаціях), «Центр дружніх для молоді послуг» тощо.

Література [8; 9; 11; 12; 15; 22]

Тема 4. Спеціалізовані служби соціального супроводу неповнолітніх та молоді, які перебувають у місцях позбавлення волі та повернулися з них

Організаційні принципи роботи спеціалізованої служби соціального супроводу та адаптації неповнолітніх та молоді, які перебувають або повернулися з місць позбавлення волі. Основні функції спеціалізованої служби соціального супроводу у виправній, виховній колонії, слідчому ізоляторі. Основні функції спеціалізованої служби соціального супроводу при ЦССМ. Форми та методи соціальної роботи з неповнолітніми та молоддю в умовах спеціалізованих служб. Досвід роботи спеціалізованих соціальних служб: «Центр соціального супроводу молоді, яка повернулася з місць позбавлення волі», консультативних пунктів в колоніях, СІЗО, «Центр соціальної адаптації молоді, яка повернулася з місць позбавлення волі».

Література [3; 7; 9; 11; 15; 26; 33; 42; 50; 63; 75]

Тема 5. Організація діяльності державної служби зайнятості

Державна служба зайнятості (ДСЗ), її складові. Права ДСЗ. Функції ДСЗ. Її завдання. Принципи Єдиної технології обслуговування незайнятого населення (ЄТОНН). Призначення та основні завдання Єдиної інформаційно-аналітичної системи служби зайнятості (ЄІАС). Інститут підготовки кадрів

державної служби зайнятості: структура, функції. Форми та методи роботи регіональних центрів зайнятості населення. Організація обслуговування клієнтів у центрах зайнятості. Принципи взаємодії між центром зайнятості та роботодавцями. Організація документообігу щодо обслуговування клієнтів у центрі зайнятості. Формування та ведення персональної картки особи, яка шукає роботу. Особливості праці фахівців центру зайнятості. Психологічне розвантаження персоналу. Профілактика професійних захворювань.

Література [3; 7; 9; 11; 15; 26; 33; 43–47; 50; 52-59; 63; 75]

Тема 6. Соціальні служби по роботі з молодіжним середовищем

Створення, організація діяльності мережі спеціалізованих служб у контексті зниження ризику негативних явищ у молодіжному середовищі. Надання індивідуальних та групових консультацій молоді, що схильна до асоціальної поведінки. Форми та методи соціальної роботи з неповнолітніми та молоддю в умовах соціальних служб.

Література [3; 7; 9; 11; 15; 26; 33; 43–47; 52-58; 61; 64–70]

Тема 7. Спеціалізовані служби соціально-психологічної реабілітації людей з функціональними обмеженнями

Організаційні принципи роботи центрів соціально-психологічної реабілітації людей з функціональними обмеженнями. Функції служб: надання послуг та консультацій людям з функціональними обмеженнями та членам їхніх сімей; індивідуальна робота з клієнтами з функціональними обмеженнями, залучення родичів до активної співпраці в процесі реабілітації клієнтів; активізація громадської думки щодо інтеграції в суспільство людей з функціональними обмеженнями; залучення дітей та молоді до різноманітних видів діяльності.

Література [5; 7; 9; 15; 18; 22; 25; 26; 29; 42; 45; 52; 60; 71]

Тема 8. Кризові центри соціально-психологічної допомоги певним категоріям населення

Поняття про кризові центри соціально-психологічної допомоги. Категорії населення, яким можуть надаватися термінові соціальні послуги, тимчасовий притулок, харчування. Основні напрями роботи кризових центрів. Види соціальних послуг. Мета та основні завдання кризових центрів. Нормативно-правове регулювання діяльності кризових центрів. Функції служб: індивідуальне консультування, психокорекційні та

психореабілітаційні заняття; соціально-медична реабілітація; надання соціально-педагогічних послуг у подоланні сімейних конфліктів і кризових станів.

Література [11; 18; 22; 25; 26; 29; 31; 42; 44; 54; 57; 66]

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Організаційні засади функціонування системи соціальної роботи в Україні.
2. Етапи формування соціальних служб.
3. Нормативно-правові документи, що сприяли становленню та формуванню системи соціальної роботи в Україні, Європі та світі.
4. Стандарти та критерії оцінювання соціальної роботи.
5. Нормативно-правові документи, які регулюють діяльність соціальних служб щодо здійснення соціальної роботи з неповнолітніми та молоддю, які перебувають в умовах позбавлення волі.
6. Форми та методи соціальної роботи консультативних пунктів у слідчих ізоляторах та виправних колоніях: порівняльний аналіз.
7. Нормативно-законодавча база щодо роботи спеціалістів соціальних служб з наркозалежними.
8. Механізми надання безкоштовної соціально-психологічної, правової та інформаційної допомоги наркозалежним.
9. Оцінювання ефективності роботи спеціалізованих служб з напряму реабілітації дітей з функціональними обмеженнями.
10. Методи і форми індивідуальної роботи з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями.
11. Зміст комплексної реабілітації дітей, підлітків і молоді груп ризику, які опинилися у кризових ситуаціях.
12. Дії фахівців (психологів, соціальних працівників, соціальних педагогів, лікарів, юристів та ін.) кризових центрів (за вибором) на кожному етапі комплексної реабілітації: діагностичному, корекційному (корекційно-відновлювальному), профілактичному.
13. Відмінність телефонного консультування від інших видів психологічної допомоги.
14. Принципи психологічного консультування, яке надають спеціалізовані служби.

15. Специфіка соціального супроводу та медичного догляду за ВІЛ-інфікованими дітьми, що надається мережею спеціалізованих служб.
16. Ефективність застосування у групах взаємодопомоги основних форм роботи з особами, які ВІЛ-інфіковані.
17. Особливості організації консультативної, профілактичної та реабілітаційної роботи з сім'ями в умовах спеціалізованих служб.
18. Дії соціальних працівників спеціалізованих служб, що супроводжують прийомні сім'ї.
19. Робота соціальних служб з особами, які повернулися з місць позбавлення волі.
20. Програма супроводу осіб, які повернулися з місць позбавлення волі.
21. Діяльності спеціалізованої служби «Консультативний пункт для ін'єкційних споживачів наркотиків «Довіра»: оцінка ефективності.
22. Діяльність кризових центрів щодо організації допомоги молоді та жінкам, які зазнали насилля в сім'ї.
23. Зміст інтерактивних дискусій, круглих столів та семінарів для мультидисциплінарних груп фахівців, які працюють у кризових центрах.
24. Послідовність дій соціального працівника кризового центру у ході короткотривалого консультування просвітницько-рекомендаційного характеру.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Розкрийте сутність організації системи соціальної роботи в Україні.
2. Розкрийте структуру соціальних служб.
3. Мережа спеціалізованих служб у соціальній сфері.
4. Коли вперше виникли соціальні служби в Україні?
5. Етапи становлення соціальних служб в Україні.
6. Назвіть основні види соціальних служб в Україні.
7. Вкажіть основні напрями діяльності соціальних служб в Україні.
8. Проаналізуйте заходи органів місцевого самоврядування щодо розвитку соціальних служб в Україні.
9. Що таке кадровий менеджмент?
10. Яким чином здійснюється правове регулювання діяльності соціальних служб?

11. Соціальні служби за кордоном: організаційні принципи, напрями та методи роботи.
12. Розкрийте сутність поняття «менеджмент соціальної роботи».
13. Яким чином здійснюється управління персоналом у соціальних службах?
14. Назвіть основні складові процесу мотивації.
15. Яким чином здійснюється управління мотивацією персоналу?
16. Проаналізуйте зарубіжний досвід мотивації.
17. Розкрийте організаційні принципи роботи соціальної служби підтримки сімей.
18. У чому полягають функції соціальної служби підтримки сімей?
19. Проаналізуйте особливості роботи соціальних служб із сім'ями.
20. Назвіть головні методи роботи соціальних служб із сім'ями.
21. Особливості спільної роботи фахівців соціальних служб щодо стабілізації сімейних стосунків у молодій сім'ї.
22. Сутність системи роботи соціальних служб з різними категоріями сімей.
23. Зміст та форми роботи «Центру правової підтримки молоді».
24. Зміст та форми роботи «Центру сприяння зайнятості молоді в соціальній сфері».
25. Зміст та форми роботи «Центру соціально-рекламної та інформаційної роботи в дитячому, молодіжному середовищі».
26. Розкрийте організаційні принципи роботи спеціалізованої служби соціального супроводу та адаптації неповнолітніх та молоді, які перебувають або повернулися з місць позбавлення волі.
27. Назвіть основні функції спеціалізованої служби соціального супроводу у виправній, виховній колонії, слідчому ізоляторі.
28. Розкрийте основні форми та методи соціальної роботи з неповнолітніми та молоддю в умовах спеціалізованих служб.
29. Відмінності у використанні форм та методів соціальної роботи консультативних пунктів у слідчих ізоляторах та виправних колоніях.
30. Становлення, проблеми та перспективи розвитку соціальних служб з призовною молоддю та військовослужбовцями в Україні.
31. Основний зміст та види послуг, які надають соціальні служби, що працюють з людьми з функціональними обмеженнями.

32. Соціальні послуги дітям та молоді, які надаються через мережу Центрів соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями.
33. Соціальні послуги дітям-інвалідам, які надаються через мережу Центрів ранньої соціальної реабілітації.
34. Специфіка роботи соціальних служб з наркозалежними клієнтами.
35. Специфіка роботи соціальних служб з алкозалежними клієнтами.
36. Становлення та розвиток соціальних служб “Телефон Довіри” в Україні.
37. Основні напрями роботи соціальних служб «Телефон Довіри».
38. Основні напрями роботи кризового центру для жінок.
39. Досвід роботи телефонної служби “Жінки – насильство – інформація”.
40. Досвід роботи «Центр соціальної адаптації для жінок».
41. Особливості виховання та психологічної підтримки дітей, що живуть з ВІЛ.
42. Досвід роботи соціальної служби «Центр допомоги людям з ВІЛ/СНІД».
43. Основні положення Комплексної програми “Профілактика негативних явищ у дитячому та молодіжному середовищі”.
44. Комплексна програма соціальної реабілітації сім’ї, де виховується дитина з особливими потребами.
45. Класифікація соціальних служб для дітей, молоді, їх сімей.
46. Нормативно-правові акти, що регулюють функціонування соціальних служб.
47. Аналіз діяльності соціальних служб країн світу (за вибором) за основними напрямками діяльності.
48. Надання інформаційних послуг щодо можливої зайнятості та працевлаштування молоді, що живе з ВІЛ/СНІД.
49. Надання післятестової консультаційної психологічної допомоги клієнтам, які хворі на ВІЛ-інфекцію та СНІД.
50. Соціальний супровід та патронаж на дому дітей та молоді, що живе з ВІЛ/СНІД.
51. Класифікація і кодування звернень клієнтів соціальної служби Київського МЦСМ «Телефон Довіри».
52. Особливості взаємодії учасників комплексного соціально-медичного супроводу сімей, яких торкнулася проблема ВІЛ/СНІД.

- 53.Визначити основні проблеми функціонування сім'ї та соціальні проблеми сім'ї. Зробіть порівняльний аналіз.
- 54.Ознайомитися з методикою виявлення сімей, які потребують соціального супроводу.
- 55.Обґрунтувати доцільність використання форм та методів соціальної роботи: «Центром соціального супроводу молоді, що повернулася з місць позбавлення волі»; «Центром соціальної адаптації молоді, яка повернулася з місць позбавлення волі».
- 56.Обґрунтувати доцільність використання форм та методів соціальної роботи консультативних пунктів: у слідчих ізоляторах; у виправних колоніях;
- 57.Розкрити механізми надання безкоштовної соціально-психологічної, правової та інформаційної допомоги призовникам, військовослужбовцям строкової служби та членам їх сімей.
- 58.Визначити особливості організації консультативної, профілактичної та реабілітаційної роботи з сім'ями в умовах спеціалізованих служб.
- 59.Методичні рекомендації для соціальних працівників, що супроводжують прийомні сім'ї.
- 60.Мета діяльності та основні напрями роботи спеціалізованої служби. Забезпечення мобільної технології у взаємодії з іншими спеціалізованими соціальними службами.
- 61.До складу якого міністерства входить Державна служба зайнятості?
- 62.Розкрийте мету та завдання діяльності державної служби зайнятості.
- 63.Проаналізуйте основні напрями діяльності державної служби зайнятості.
- 64.Яким чином здійснюється організація документообігу щодо обслуговування клієнтів у центрі зайнятості?
- 65.Які питання вирішують регіональні та місцеві осередки Державної служби зайнятості?
- 66.Особливості роботи фахівців центру зайнятості.
- 67.Психологічне розвантаження персоналу.
- 68.Профілактика професійних захворювань.
- 69.Види соціальної допомоги або послуг.
- 70.Рейди та маршрути соціального інспектування як захід щодо запобігання дитячій бездоглядності.
- 71.Здійснення соціального супроводу дітей, жінок, які опинилися «на вулиці».

72. Попередження бродяжництва.
73. Організація та обслуговування вуличних масових заходів.
74. Проведення профілактичної вуличної соціальної роботи.
75. Організація та проведення вуличних ігротек.
76. Досвід роботи соціальних служб: «Мобільні центри вуличної соціальної роботи».
77. Мета та основні напрями діяльності соціальних служб з підтримки жінок.
78. Організація роботи в умовах спеціалізованих підрозділів з жінками, які перебувають у кризовій ситуації.
79. Практичні дії працівника соціальних служби до початку втручання у кризу. Види кризового втручання.
80. Досвід роботи «Центру по роботі з жінками», телефонної служби «Жінки – насильство – інформація», «Центру соціальної адаптації для жінок».
81. Розкрити організаційно-технологічну основу створення спеціалізованих соціальних формувань.
82. Зробити оцінку можливостей спеціалізованих служб, які працюють за певним напрямом (на основі власного досвіду).
83. Зробити класифікацію соціальних служб за такими критеріями: місце проживання, місце навчання, місце праці дітей, молоді, їх сімей.
84. Основні напрями роботи спеціалізованих служб психологічної допомоги.
85. Види соціальних послуг.
86. Мета та основні завдання соціальної служби.
87. Співпраця з іншими закладами, громадськими організаціями, правоохоронними органами для надання допомоги у кризових випадках.
88. Методи та форми роботи спеціалізованих служб психологічної допомоги.
89. Яким чином здійснюється популяризація волонтерства серед молоді?
90. Висвітліть основні напрями діяльності волонтерських організацій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Богданович В. Н. Психокорекція в повсякденній житті / В. Н. Богданович. – М.: Респекс, 2014. – 432 с.

2. «Буратіно» / З досвіду роботи Центрів ССМ Тернопільської області по роботі з дітьми і молоддю, хворми на цукровий діабет. – Тернопіль: ТОЦССМ, 2015. – 34 с.
3. Введення у соціальну роботу: навч. посіб. – К.: Фенікс, 2001. – 228 с.
4. Горбунова О. Г. Запобігання торгівлі жінками: посіб. для вчителів навч. закл. системи загальної середньої шк. / О. Г. Горбунова. – Х.: Вид. Ун-ту внутр. справ, 2000. – 184 с.
5. «Діти вулиці»: Методичні рекомендації по роботі з «дітьми вулиці» / А. Г. Зінченко. – К.: УДЦССМ, 2016. – 88 с.
6. Діяльність центрів соціальних служб для молоді України: сучасний стан і перспективи розвитку / С. В. Толстоухова та ін. – К.: Академпрес, 2015. – 112 с.
7. Збірник законодавчих та нормативних актів з питань соціального та правового захисту / упоряд. З. П. Кияниця, М. О. Смирнова, Л. Г. Дюжаєва та ін. – К., 2002. – 171 с.
8. Зверєва І. Д. Соціальна робота з дітьми і молоддю (теоретико-методологічні аспекти). / І. Д. Зверєва, І. В. Керецман, О. І. Пічкарь. – Ужгород: УжНУ, 2000. – Ч. 1. – 192 с.
9. Инвалид и общество: проблемы интеграции: настольная книга специалиста / под ред. Е. И. Холостовой. – М., 1996. – 210 с.
10. Інформаційний довідник “Мережа центрів соціальних служб для молоді”. – К.: ДЦССМ, 2004.
11. Капська А. Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю: навч.-метод. посіб. / А. Й. Капська – К.: УДЦССМ, 2001. – 220 с.
12. Клієнти спеціалізованої служби «Родина»: Бібліотека соціального працівника. – Тернопіль, 2003. – 20 с.
13. Колодзин Б. Как жить после психической травмы / Б. Колодзин. – М.: Шанс. – 95 с.
14. Комплексні програми центрів соціальних служб для молоді / за ред. С. В. Толстоухової. – К.: УДЦССМ, 2011. – 204 с.
15. КМЦССМ та соціальні служби для молоді міста в 2013 році: реальні справи, успіхи та прогнози розвитку. – К., 2014. – 34 с.
16. Методичні рекомендації до комплексної програми “Профілактика негативних явищ у дитячому та молодіжному середовищі” / А. М. Павленко, І. М. Пінчук, Л. П. Шнеренко. – К.: УДЦССМ, 2001. – 72 с.
17. Методичні рекомендації щодо соціальної підтримки людей, які живуть з ВІЛ (з досвіду роботи). – К.: ДСССДМ, 2015. – 116 с.
18. «Мрія» и «Надія» – Центры социальной реабилитации и адаптации детей и молодых инвалидов / Всеукраинская школа передового опыта. –

- Донецк: ДОЦССМ, 2014. – 54 с.
19. *Олиференко Л. Я.* Социально-педагогическая поддержка детей группы риска: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Л. Я. Олиференко. – М.: Академия, 2012. – 256 с.
  20. Організація діяльності консультативних пунктів «Довіра» центрами соціальних служб для молоді: метод. посіб. / за ред. П. Б. Лазаренка, І. М. Пінчук. – К., 2003. – 138 с.
  21. Нормативно-правове забезпечення діяльності центрів соціальних служб для молоді. Ч. I. – К.: ДЦССМ, 2013. – 762 с.
  22. Підготовка волонтерів до роботи з дітьми обмежених функціональних можливостей: метод. рекомендації до проведення тренінгових занять / О. В. Безпалько, С. В. Едель. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2001. – 32 с.
  23. Практичний досвід роботи спеціалістів спеціалізованих служб та партнерських організацій Київського міського центру соціальних служб для молоді / упоряд. К. С. Шендеровський. – К.: ДЦССМ, 2013. – 384 с.
  24. Профілактика наркотизації: зб. інформ., теорет., метод. матеріалів з проблем девіантної поведінки підлітків і молоді / за ред. О. І. Пилипенко. – Вип. 1. – К.: Академпрес, 2014. – 126 с.
  25. Профілактика наркоманії в підлітковій середі: учеб. пособие / под общ. ред. В. Н. Келасьева. – СПб.: Изд-во С.-Петербургского ун-та, 2001. – 56 с.
  26. Профілактика СНІД / Збірник нормативних методичних матеріалів дія спеціалістів соціальних служб для молоді / О. І. Пилипенко, І. Д. Зверева. – К.: АЛД, 2016. – 56 с.
  27. Робота з клієнтами соціальних служб / за ред. З. Г. Зайцева. – Житомир: Екосфера, 2014. – 117 с.
  28. Содержание и организация деятельности территориальных центров социальной помощи семье и детям: науч.-метод. пособие / под ред. Е. И. Холостовой. – М., 2016.
  29. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями: психолого-педагогические аспекты. – М.: Социально-технологический институт, 2000. – 80 с.
  30. Соціальна реабілітація неповнолітніх, які повернулись з мість позбавлення волі, у соціальних службах для молоді / за ред. З. Г. Зайцева. – К.: А.Л.Д, 2015. – 64 с.
  31. Соціальна робота в територіальній громаді м. Києва: досвід 2004 року. Нариси практиків / за ред. К. С. Шендеровського, І. Я. Ткач, К. В. Савченко. – К.: КМЦССМ, 2014. – 217 с.
  32. Соціальна робота в Україні: теорія та практика: посіб. для підвищення кваліфікації психологів центрів соці. служб для молоді / за ред. А. Я. Ходорчук. – К.: ДЦССМ, 2013. – 264 с.

33. Соціальні служби – родині: розвиток нових підходів в Україні / за ред. І. М. Григи. – Київ., 2013. – 128 с.
34. Территориальные социальные службы: теория и практика функционирования. – М., 2015.
35. Трубавіна І. М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю: навч. посіб. – К.: ДЦССМ, 2012. – 132 с.
36. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів центрів соціальних служб для молоді: метод. посіб. / С. В. Толстоухова, О. О. Яременко, О. В. Вакуленко та ін. – К.: Держ. центр соц. служб для молоді, Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2013. – 88 с.
37. Фирсов М. В. Теория социальной работы: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / М. В. Фирсов, Е. Г. Студенова. – М.: Гуманит. изд. цент «ВЛАДОС», 2000.
38. Форми та методи роботи ЦССМ по профілактиці негативних явищ серед дітей та молоді: З досвіду роботи центрів соціальних служб для молоді Тернопільської області. – Тернопіль, 2014. – 30 с.
39. Холостова Е. И. Пожилой человек в обществе / Е. И. Холостова. – М.: Соц.-технол. ин-т, 2015. – 198 с.
40. Шендеровський К. С. Організація психологічної допомоги та соціального супроводу ВІЛ-інфікованих дітей та їх сімей працівниками денного центру «Наша родина» / К. С. Шендеровський, Б. С. Назаренко, О. М. Панфілова, Л. В. Булах, Б. П. Лазаренко. – Проблеми ВІЛ-інфекції, наркоманії та ПСШ в Україні. – К., 2004. – С. 33–37.
41. Школа социальных педагогов и социальных работников: социальная педагогика и социальная работа за рубежом / авт. кол. Л. С. Волинець, Т. В. Говорун, І. В. Пеша та ін. – К.: УІСД, 2000. – 78 с.

Додаткова

42. Америкенген Б. В. Алкоголь та наркотики: Інформ. про вживання та зловживання / Б. В. Америкенген. – К.: Сфера, 2000. – 80 с.
43. Антиалкогольное воспитание в семье / под ред. Д. В. Колесова. – М.: Педагогика, 2000. – 83 с.
44. Баггалі Р. Методи оцінки добровольного консультування і тестування на ВІЧ / Р. Баггалі. – Женева, 2000. – 56 с.
45. Богданов С. Соціальний захист інвалідів: Український та Польський досвід / С. Богданов / наук. ред. О. Палій. – К.: Основи, 2002. – 93 с.
46. Бойко А. М. Соціальна робота з клієнтами із залежністю від алкоголю та наркоманії: метод. реком. з навч. курсу для магістеріуму / А. М. Бойко. – Ужгород: УЖДУ, 2000. – 76 с.
47. Бойко А. М. Соціальна робота з клієнтами, ВІЛ-інфікованими та хворими на СНІД: метод. реком. з навч. курсу для магістеріуму / А. М. Бойко. – Ужгород: УЖДУ, 2000. – 64 с.

48. Вам нужно знать о ВИЧ и СПИДе больше / Междунар. гуманитарная мед. организация “Врачи без границ”. – К., 2000. – 22 с.
49. ВІЛ-інфекція в Україні: Інформ. бюль – К.: Київ. наук.-дослід. ін-т епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л. В. Громашевського, 2016. – № 14. – 20 с.
50. «Дай руку вулиця!»: зб. матеріалів на допомогу організаторам роботи за місцем проживання. – К., 2002. – 167 с.
51. *Джонсон В.* Как заставить наркомана или алкоголика лечиться / В. Джонсон. – М.: В. Секачев, 2000. – 128 с.
52. Діяльність громадських організацій по профілактиці ВІЛ/СНІДу серед жінок секс-бізнесу: За результатами проекту “Створення мережі неурядових організацій, які працюють із жінками секс-бізнесу в Україні” / О. Балакірева, Л. Андрущак, М. Варбан та ін. – К.: УІСД, 2000. – 176 с.
53. Допомога жінкам, які потерпіли від торгівлі людьми: інформ.-метод. посіб. для тренінгових занять в групі та індивідуальної самопідготовки спец. соц. служб молоді м. Києва. – К.: Консорціум України, 2003. – 46 с.
54. *Дулинова Л. Т.* Детская безнадзорность: состояние и пути преодоления. / Л. Т. Дулинова. – М.: СТИ МГУС, 2000. – 47 с.
55. *Дулинова Л. Т.* Организация социальной реабилитации безнадзорных детей и подростков / Л. Т. Дулинова. – М.: СТИ МГУС, 2000. – 38 с.
56. *Думко Ф. К.* Підготовка курсантів до роботи з неблагополучними сім'ями / Ф. К. Думко. – О.: Астропринт, 2002. – 168 с.
57. Екстремальні ситуації в житті жінки: З досвіду роботи телефонних консультантів / за заг. ред. Л. О. Савчука. – Луцьк: ВОЦССМ, 2001. – 30 с.
58. Жіночі права: Крок за кроком: практ. посіб. з використання міжнар. закону про права людини і механізмів захисту прав жінок у контексті прав людини / пер. з англ. М. Корчинської, Л. Малинець. – К.: Основи, 2009. – 249 с.
59. *Кожина Г. М.* Соціальна дезадаптація підлітків-правопорушників / Г. М. Кожина // Укр. вісн. психоневрології. – Т. 4. – Вип. 4. – Х., 2016. – С. 106.
60. *Лысенко И.* Знакомьтесь: реабилитационно-технический центр // Соц. обеспечение / И. Лысенко. – 2008. – № 9. – С.43–45.
61. Насилие в семье – как государству бороться с ним: Нынешний статус и необходимые улучшения / пер. с англ. Н. Кошманенко, С. Яринич. – К., 2002. – 158 с.
62. Попередження домашнього насильства і торгівля людьми: підруч. по

проведенню тренінгів (робочий варіант) / Жіночий Консорціум України. – К., 2001. – 313 с.

63. Права дітей з особливими потребами: посіб.-довід. нормативно-правових документів / за заг. ред. О. Копиленко. – К.: РННЦ “ДІНІТ”, 2002. – 250 с.

64. Превентивне виховання: проблема ненасильства: зб. наук.-практ. ст. / за заг. ред. В. М. Оржеховської. – К.: Олди-плюс, 2000. – 132 с.

65. Проект “Діти вулиці” / Дитячий фонд Об’єднаних Націй. – К., 2002. – 42 с.

66. Прямуючи до партнерської сім’ї або «ні!» – насильству над жінками: інформ. бюл. – К., 2000. – № 3. – 16 с.

67. Словарь по сексологии и сексопатологии (с пояснениями и приложениями) / сост. Б. Зайдинер, В. Курчевенко. – Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 608 с.

68. Словарь справочник по социальной работе / под ред. Е. И. Холостовой. – М.: Юрист, 2000. – 424 с.

69. Социальная работа по предупреждению торговли людьми и оказанию помощи потерпевшим / Е. Б. Левченко, И. Н. Трубавина, Т. О. Дорошок. – К.: Укр. ин-т соц. исследований, 2001. – 182 с.

70. Социальная работа: Словарь-справочник / под ред. В. И. Филоненко. – М.: Контур, 2008. – 480 с.

71. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями: медико-социальные аспекты. – М.: Соц.-технол. ин-т, 2000. – 80 с.

72. Соціальна підтримка дітей з обмеженими функціональними можливостями: метод. рекомендації / авт.-упоряд. О. В. Безпалько. – К., 2000. – 84 с.

73. Соціальна робота з допризовою, призовою молоддю, військовослужбовцями, службовцями за призовом та юнаками, які звільнюються з лав Збройних сил України. – К.: УДЦССМ, 2009. – 44 с.

74. Соціальна робота: Короткий енциклопедичний словник / авт. кол. В. П. Андрущенко, В. П. Бех, В. А. Башкіреєв. – К.: ДЦССМ, 2002. – 536 с.

75. Технології соціальної роботи з військовослужбовцями: інформ.-метод. зб. – К.: ДЦССМ, 2003. – 335 с.

76. Хассен С. Освобождение от психологического насилия / С. Хасен. – СПб.: Секреты психологии, 2002. – 400 с.

77. Хто є хто на молодіжному ринку праці: Інформ. довідник. – К., 2000. – 66 с.

78. Энциклопедия социальной работы: в 3 т.; Т. 1. – М.: Центр

общечеловеческих ценностей, 2003. – 480 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни	4
Зміст дисципліни.....	5
Теми рефератів.....	8
Питання для самоконтролю.....	9
Список літератури.....	13